

HOOFDSTUK III

Inleiding

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van gepubliceerde rechterlijke beslissingen die op alle mogelijke gebieden van het Nederlands recht, met uitzondering van het IPR (zie hoofdstuk II) zijn aangetroffen, waarbij moslims betrokken waren en een botsing tussen Nederlandse en islamitische normen en waarden van belang waren bij het desbetreffende probleem.

Terwijl in de IPR-casus de confrontatie met het islamitisch recht voorop staat, staat in het onderhavige hoofdstuk centraal de confrontatie met de met het islamitisch recht verweven, religie en cultuur. De vraag naar de erkenning van een volgens een islamitisch recht tot stand gekomen rechtsverhouding (IPR-vraag) kan als voorvraag nog een rol spelen.

De aangezochte rechter moet aan de hand van de Nederlandse rechtsnormen situaties beoordelen, waarbij islamitische achtergronden de entourage vormen. Veel van deze achtergronden zal de rechter kunnen of zelfs moeten bezien in het perspectief van de grond- en mensenrechten, in het bijzonder het recht op vrij belijden van godsdienst en levensovertuiging. Op deze, maar ook op andere wijze, zullen het islamitisch recht, de islamitische religie (of cultuur) de uitspraak van de rechter sterk kunnen beïnvloeden.

Bij het verzamelen van de beslissingen is gebruik gemaakt van gecomputeriseerde databestanden en tijdschriften die met de hand geraadpleegd moesten worden (zie Inleiding, hoofdstuk I).

Geselecteerd werden de beslissingen waarbij een moslim, althans iemand die de nationaliteit bezat van een land waar de bevolking voor minimaal 50% uit moslims bestaat, betrokken was en islamitische rechts-, religie- en/of met het islamitisch recht verweven cultuuropvattingen een rol speelden.

Opmerkingen in verband met de selectie van de beslissingen: Wanneer een gedrag of handeling werd verklaard met een beroep op de in een islamitisch land of cultuur heersende waarden, was niet altijd duidelijk van waaruit deze waarden verklaard konden worden. Bron kon de Islam zijn, maar ook een eeuwenoude traditie of beschaving had hieraan ten grondslag kunnen liggen. Daar waar een bepaalde opvatting terug te voeren was tot het islamitisch recht, ongeacht de vraag of hieraan tevens een oudere traditie aan

voorafging, werd de desbetreffende casus geacht een islamitisch rechtelijk aspect te vertonen en werd als relevant bij het onderzoek betrokken. Een beroep op islamitische achtergronden bleef vaak achterwege, ook daar waar het niet ondenkbeeldig was dat een bepaalde opvatting, handeling of gedraging door deze achtergronden werd geïnspireerd. De casus waarbij dit met het oog op de in de Islam heersende normen en waarden, voor de hand lag, althans zeer wel mogelijk was, zijn in dit hoofdstuk ook opgenomen.

Er zij op gewezen dat de aan het onderzoek gestelde beperking om slechts gepubliceerde beslissingen te onderzoeken tot gevolg heeft dat geen volledig overzicht gegeven is van alle mogelijke problemen die zich voordoen bij een confrontatie tussen islamitisch en Nederlands recht. Bekend is dat er zich gevallen voordoen die zich niet in (gepubliceerde) rechtspraak uitkristalliseerden. Een voorbeeld hiervan is de hoofddoekjes-affaire die zich in 1985 in Alphen aan de Rijn heeft afgespeeld. Aan Marokkaanse leerlingen van basisscholen in deze gemeente werd het dragen van een hoofddoekje verboden. Een aantal islamitische groeperingen beschouwden dit verbod als een inbreuk op hun religie. Zij zagen het dragen van hoofddoekjes als een door de Koran opgelegde verplichting. Het verbod werd vervolgens door het Alphens gemeentebestuur weer ingetrokken.

De uitspraken die voldeden aan de hierboven gegeven selectiekriteria zijn opgenomen in het onderhavige hoofdstuk.

Het hoofdstuk is verdeeld in paragrafen. Bij elke paragraaf wordt de volgende onderverdeling aangehouden:

- afbakening probleemgebied
- overzicht van relevante beslissingen
- beschrijving van de beslissingen (I)
- toepasselijke Nederlandse wetgeving (II)
- socio-juridische achtergronden van de betrokken moslims (III)
- nadere beschouwingen over de beslissingen (IV)
- vergelijkbare gevallen
- noten

(I) Bij de weergave van de beslissingen is het accent gelegd op omstandigheden waarin blijkt werd of kon worden gegeven van islamitische normen en waarden. Overige omstandigheden zijn zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten, als terzake niet relevant.

(II) In beginsel worden slechts die Nederlandse regels gegeven, die golden ten tijde van de opgenomen beslissingen.

(III) In een aantal paragrafen zijn niet alleen de islamitische achtergronden waarop betrokkene zich beriep, maar ook die waarop hij zich had kunnen beroepen, opgenomen.

(IV) In de beschouwingen komen (per probleemgebied) aan de orde vragen als: Welke ruimte laat de Nederlandse wetgeving voor de erkenning van islamitische opvattingen? Hoe gaan de rechters met deze ruimte om? Wanneer over een bepaald probleem meerdere rechterlijke beslissingen zijn gevonden, zijn dit dan parallelle beslissingen of verschillen zij onderling? Wanneer en op welke wijze beïnvloeden islamitische achtergronden de uitspraak van de rechter?

Het heeft niet in de eerste plaats in de bedoeling gelegen aan de bevindingen conclusies te verbinden.